

Agnieszka Hłobił

Synergia aktywności nauczyciela i uczniów w procesie przyswajania wiedzy i umiejętności w kontekście nowych wyzwań w kształceniu nauczycieli

Edukacja Humanistyczna nr 1 (32), 73-82

2015

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Agnieszka Hłobił
Politechnika Koszalińska

SYNERGIA AKTYWNOŚCI NAUCZYCIELA I UCZNIÓW W PROCESIE PRZYSWAJANIA WIEDZY I UMIEJĘTNOŚCI W KONTEKŚCIE NOWYCH WYZWAŃ W KSZTAŁCENIU NAUCZYCIELI

Wprowadzenie

W obecnych czasach wymagania stawiane przed nauczycielami są coraz większe, spowodowane dynamiką procesów edukacyjnych i systematycznie postępujących zmian cywilizacyjnych. Nakłada to obowiązek na instytucje przygotowujące do zawodu nauczyciela kształtowania takich kompetencji i umiejętności wśród kandydatów, które pozwolą im w pracy zawodowej na inspirowanie zmian w procesie dydaktyczno-wychowawczym, twórczy rozwój, aktywność, działanie pełne inwencji podczas wprowadzania nowych, intensywnych rozwiązań do praktyki edukacyjnej. Określenie profesjonalizmu nauczyciela opartego na kompetencjach zawodowych możemy odnaleźć w opracowanej w 1998 roku przez OECD¹ liście cech charakteryzujących dobrego nauczyciela. Większość tych cech określa nauczyciela jako jednostkę twórczą, kreatywną, otwartą na zmiany i drugiego człowieka, posiadającego zdolności i umiejętności współpracy, komunikacji oraz gotowość do uczenia się od innych oraz uczenia innych. Gospodarka rynkowa oraz zmiany w strukturze społecznej ludności spowodowały, że placówki edukacyjne stoją przed nowymi wyzwaniami. Są nimi przede wszystkim: bogata i dobrze przygotowana oferta edukacyjna, ciągle podnoszenie jakości kształcenia, konkurencyjność oraz otwartość na innowacje. Konieczny staje się tu nowy typ uczenia się, zwany innowacyjnym². Najbardziej charakterystycznymi cechami kształcenia innowacyjnego, zdaniem autorów Raportu Klubu Rzymskiego pt. „Uczyć się bez granic”, jest antycypacja i uczestniczenie. Antycypacja to przygo-

¹ *Edukacja w Europie, różne systemy kształcenia i szkolenia – wspólne cele do roku 2010*. Komisja Europejska, Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji, Warszawa 2003, s.85.

² E. Lesiak-Laska, *Uwarunkowania i efekty innowacji pedagogicznych nauczycieli klas początkowych*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Pedagogicznej, Rzeszów 1998, s. 132.

towanie jednostek i społeczeństwa do możliwych wydarzeń: prognozowanie, symulacja, tworzenie scenariusza i modeli. Natomiast uczestniczenie jako cecha innowacyjnego uczenia się oznacza aktywne spełnianie ról społecznych, które pociąga za sobą współdziałanie, dialog, komunikowanie się, wzajemność i zdolność wczuwania³. Kształcenie innowacyjne oznacza osiągnięcie lepszych od dotychczasowych wyników wychowawczych i dydaktycznych⁴. Zatem intencjonalne wprowadzanie przez nauczycieli zmian do organizowanego przez nich procesu dydaktyczno – wychowawczego ma na celu jego ulepszenie i udoskonalenie. Nauczycieli takich winno cechować innowacyjne działanie, zaś sami powinni być źródłem twórczego niepokoju i ciągłych poszukiwań nowych sposobów dotarcia do ucznia. Zatem innowacyjna działalność pedagogiczna jest twórczością, która zdaniem W. Tatarkiewicza „uszczęśliwia zarówno tych, co z niej korzystają, jak i samych twórców; dla wielu jest potrzebą, czymś, bez czego nie mogą żyć”⁵. Konsekwencją tego jest sposób działania nauczyciela jako twórcy, konstruktora zadań edukacyjnych. Oznacza to, że szkoła powinna szczególnie dbać o to, by nauczyciele mieli świadomość posiadanych kompetencji nauczycielskich, struktur złożonych z umiejętności, wiedzy, dyspozycji i postaw. Dla S. Dylaka⁶ założeniem dla tak rozumianych kompetencji jest nauczyciel jako animator procesu kształcenia a zarazem intelektualista dokonujący samodzielnych wyborów, twórca osobistej wiedzy pedagogicznej, sprawca pożądaných efektów kształcenia.

Aktywność nauczyciela i ucznia

Swoistość pracy nauczyciela, którą jest niepowtarzalność oraz komunikacyjny charakter, ujmowana być powinna w połączeniu z fundamentalnymi zmianami w metodach organizacji nauczania. Dokonywanie świadomego wyboru metod czy strategii nauczania, możliwość dostosowania się do sytuacji i proponowanie uczniom wielu rozmaitych form aktywności będzie możliwe dopiero wtedy, gdy nauczyciel będzie wiedział: wśród jakich metod i form nauczania może wybierać, co stanowi o sile, a co o słabości każdej z tych metod i form, jakim celom służą, jak używa się ich w praktyce⁷. Metody i formy nauczania dobiera się w zależności od tego, co chce się osiągnąć. To, jakie metody i formy nauczyciel zaproponuje nie zależy tylko od celów lekcji, ale przede wszystkim od indywidualnych możliwości i predyspozycji uczniów. Badania⁸ pokazują, że uczniowie lubią aktywność podczas lekcji: rozmowy w grupach, wykonywanie projektów, tworzenie. Zdecydowanie nie lubiane są przez nich metody i formy bierne np. wykład, im bardziej zajęcia ich angażują i im większej wymagają od nich aktywności, tym bardziej są przez nich lubiane. Wielu nauczycieli stosuje w swojej pracy jedną lub dwie metody nauczania i ogranicza się tylko

³ W. Botkin, M. Elmandrja, M. Malitza, *Uczyć się bez granic. Raport Klubu Rzymskiego*, PWN, Warszawa 1982, s. 85.

⁴ A. Klim-Klimaszewska, *Pedagogika przedszkolna*, Instytut Wydawniczy ERICA, Warszawa 2012, s. 166.

⁵ Tamże, s. 304.

⁶ S. Dylak, *Wizualizacja w kształceniu nauczycieli*, Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań 1995.

⁷ G. Petty, *Nowoczesne nauczanie*, GWP, Sopot 2010, s. 137.

⁸ Tamże

do nich. Nie zdają sobie sprawy z tego, że różnorodność metod to nie tylko korzyści rozwojowe dla ucznia, ale dla nich samych – im więcej metod znają, tym łatwiej będzie im zaspokoić nieustannie zmieniające się wymagania. Chodzi tu o stosowanie aktywizujących metod i form kształcenia. W literaturze przedmiotu metody aktywizujące sytuują aktywność ucznia w procesie dydaktycznym dzięki czemu następuje przenoszenie nacisku z procesu nauczania na proces uczenia się uczniów i ponoszenia odpowiedzialności za jego efekty. Najważniejsze jest, aby metody te były dostosowane do potrzeb, możliwości oraz preferencji uczniów, natomiast nauczyciel pełni tu rolę mentora i doradcy⁹. Metody aktywizujące w dużym stopniu mają wpływ na sukcesy edukacyjne dziecka, co wiąże się ze skutecznością pracy nauczyciela. Wyzwalają one aktywność wychowanka oraz sprzyjają rozwojowi postaw twórczych, dzięki temu, iż bazują na zainteresowaniach i zamiłowaniach ucznia. Istotne jest też przekonanie, że odniesiemy sukces i powodzenie, nawet jeśli problem, zadanie wymagające rozwiązania przekracza obecne doświadczenia¹⁰. Nacisk kładzie się przede wszystkim na dziecko – ucznia, który samodzielnie radzi sobie z nowymi problemami oraz potrafi korzystać z wiedzy ułatwiającej mu rozwiązywanie tych problemów. Zatem w aktywizującym procesie kształcenia istotne są wcześniej nabyte przez ucznia doświadczenia, uświadomienie mu owych doświadczeń i emocji, które im towarzyszą. W celu lepszego zrozumienia nowych treści oraz trwalszemu ich zapamiętaniu należy wydobyć wspomnienia¹¹. Zatem zadaniem stawianym przed współczesnym nauczycielem, jest opracowanie takich metod i form pracy z uczącymi się, by ich aktywność przekraczała aktywność nauczyciela¹². Niezbędna przy tym jest znajomość prawidłowości i mechanizmów uczenia się, a więc wiedza psychologiczna. Uczniowie różnią się między sobą ze względu na sposób przetwarzania informacji. Biorąc ten aspekt pod uwagę, nauczyciel powinien uwzględnić w swoich zabiegach dydaktyczno-wychowawczych style uczenia się: prawopółkulowy (wizualny, holistyczny) i lewopółkulowy (werbalny, sekwencyjny). Ross Cooper¹³ zaleca nauczycielom wykorzystywać różnorodne strategie nauczania, żeby aktywizować zarówno lewą i prawą półkulę mózgową. Jego zdaniem, trudności z nauką w rzeczywistości wiążą się często z trudnościami w nauczaniu. Zatem w praktyce nauczania należy uruchamiać obie półkule mózgowie, często równomiernie, takie podejście nie jest zamienne lecz uzupełniające się. Poniżej przedstawię korzyści płynące z uruchamiania prawej i lewej półkuli mózgu w toku procesu kształcenia.

⁹ B. Kubiczek, *Metody aktywizujące: jak nauczyć uczniów uczenia się?*, Wydawnictwo „Nowik”, Opole 2007, s. 75.

¹⁰ E. Wieczór, *Metody aktywne szansą nowej edukacji*, Toruńskie Studia Dydaktyczne nr 16/2000, s.37 – 38.

¹¹ A. Kowalewska, *Metody aktywizujące – dlaczego warto je stosować?*, „Lider”, 2000, nr 10, s. 24.

¹² A. Bogaj, S. M. Kwiatkowski (red.), *Szkoła a rynek pracy*, PWN, Warszawa 2006, s. 130.

¹³ R. Cooper, *Learning styles and Staff development*, Journal of the National Association for Staff Development, 1997, nr 37.

Tabela 1. Zalety związane z myśleniem prawą i lewą półkulą mózgową podczas nauki

LEWA PÓŁKULA	PRAWA PÓŁKULA
• <i>Dobra pamięć sekwencyjna</i> • <i>Dobre myślenie logiczne i planowanie</i> • <i>Dobra umiejętność czytania i pisania</i> • <i>Stale, wymierne postępy</i> • <i>Praca przynosi owoce</i> • <i>Wyraźne rozumienie ograniczeń</i> • <i>Uczeń jest uporządkowany i zorganizowany</i>	• <i>Uczeń jest twórczy, elastyczny, potrafi improwizować i rozwiązywać problemy</i> • <i>Myśli lateralnie, czyli potrafi sformułować problem w sposób nowatorski, spojrzeć na niego pod innym kątem</i> • <i>Dobry przegląd zdobywanej wiedzy</i> • <i>Dostrzega zwyczajne powiązania</i> • <i>Dobra pamięć wzrokowa</i> • <i>Podjemuje ryzyko</i> • <i>Potrafi dyskutować</i>

Źródło: G. Petty, *Nowoczesne nauczanie*, GWP, Sopot 2010, s. 145.

Rozmaitość doświadczeń i podejmowanych aktywności przez uczniów w procesie uczenia się wpływa na możliwość zdobywania przez nich wiedzy za pośrednictwem wszystkich zmysłów. Dzięki temu lepiej zrozumieją i łatwiej przypominają sobie zdobytą wiedzę. Stworzona przez G. Petty¹⁴ na podstawie badań przeprowadzonych przez National Training Laboratories piramida uczenia się pokazuje, jaki procent materiału przyswojonego za pomocą różnych metod nauczania i rozmaitego rodzaju aktywności uczniowie potrafią sobie później przypomnieć. Wyniki badań obrazuje tabela 1.

¹⁴ G. Petty, *Nowoczesne nauczanie*, GWP, Sopot 2010, s. 139.

Tabela 2. Badania nad szybkością przypominania różnego rodzaju aktywności związanych z uczeniem się

	AKTYWNOŚCI ZWIĄZANE Z UCZENIEM SIĘ			DROGI KOMUNIKACJI I ZWIĄZANE Z NIMI CZĘŚCI MÓZGU			
				USZY	OCZY	GŁOS LUB PISANIE	ROBIENIE CZEGOŚ LUB DOTYKANIE
Rosnące wymagania poznawcze	Przyjmuje informacje	SŁUCHANIE	5%	x			
		CZYTANIE	10%		x		
		METODY AUDIOWIZUALNE	20%	x	x		
		POKAZY PROWADZONE PRZEZ NAUCZYCIELA	30%	x	x		
	Stosuje wiedzę	DYSKUSJA W GRUPACH	50%	x	x	x	
		ĆWICZENIA PRAKTYCZNE	75%	x	x	x	x
		UCZEŃ UCZY INNYCH LUB NA GORĄCO WYKORZYSTUJE ZDOBYTĄ WIEDZĘ	90%	x	x	x	x

Źródło: G. Petty, *Nowoczesne nauczanie*, GWP, Sopot 2010, s. 139.

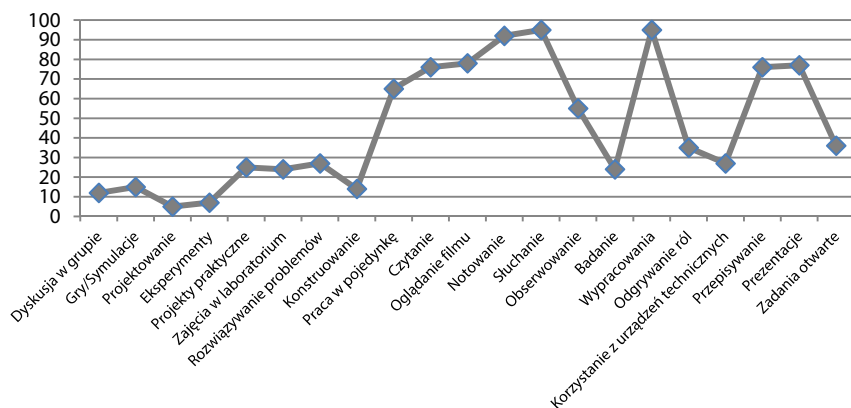
Jak widać w tabeli 1, uczniowie najlepiej zapamiętali treści, które przyswoili podczas wykonywania zadań na niższych poziomach (taksonomia Blooma¹⁵), wymagających aktywnego zastosowania wiedzy, aktywnego budowania konstruktów, przetwarzania informacji w różnych miejscach kory mózgowej oraz wykorzystania większej liczby zmysłów lub stylów uczenia się. Jednak nauczyciele nie powinni całkowicie rezygnować z metod znajdujących się na szczycie piramidy, w wielu sytuacjach są one potrzebne, ale nie można się do nich ograniczać. Dlatego w praktyce edukacyjnej metody znajdujące się na wierzchołku piramidy (podające) należy stosować przed metodami (aktywnymi) znajdującymi się na dole piramidy. Im więcej nauczyciel znajdzie sposobów na przedstawienie uczniom nowego materiału nauczania, tym lepiej go zrozumieją. Rozmaitość metod i form nauczania czyni pracę nauczyciela bardziej stymulującą i efektywniejszą. Współczesna szkoła umożliwia nauczycielowi korzystanie w procesie dydaktyczno-wychowawczym z aktywizujących metod i form kształcenia, które stwarzają optymalne warunki do aktywnego udziału uczących się uczniów. Takie podejście aktywizujące kładzie nacisk nie tylko na ak-

¹⁵ Tamże.

tywność nauczyciela, ale też ucznia. Synergia ta sprawia wzmocnienie procesu przyswajania wiedzy i umiejętności. L. Tuszyńska sądzi, iż istotą metod aktywizujących jest motywowanie i rozbudzanie w uczniu ciekawości otaczającego go świata poprzez działanie. Zajęcia odbywające się w atmosferze partnerstwa i wzajemnego szacunku, podczas których czynności nauczyciela mają na celu przede wszystkim wsparcie samego procesu uczenia się sprawiają, że uczeń chętniej podejmuje próby samodzielnego rozwiązania problemów i wyciągania wniosków w głównej mierze dzięki własnej aktywności¹⁶. Jednak praktyka szkolna pokazuje, że większość nauczycieli preferuje tradycyjne podejście do nauczania, skoncentrowane głównie na przekazywaniu wiedzy teoretycznej. Stanowią przy tym najważniejsze źródło wiedzy obok treści zawartych w podręczniku, natomiast uczeń pełni rolę biernego odbiorcy, słuchacza.

Metodologia badań oraz uzyskane wyniki

Podstawowym celem przeprowadzonych badań było określenie stopnia oraz potrzeb w zakresie stosowania przez nauczycieli aktywizujących metod i form kształcenia w procesie dydaktyczno-wychowawczym. W badaniach własnych zastosowano orientację diagnostyczną, opartą na technice ankiety oraz obserwacji lekcji. Badania zostały przeprowadzone wśród 45 nauczycieli (obserwacje lekcji i wywiady) oraz 260 uczniów szkół gimnazjalnych na terenie województwa zachodniopomorskiego. Uzyskane wyniki badań pozwoliły określić stan rzeczywistej praktyki szkolnej w zakresie stosowania aktywizujących metod i form kształcenia. Prezentację uzyskanych wyników badań rozpocznę od danych pochodzących od uczniów, które ujęto na wykresie 1.

Wykres 1. Stosowanie aktywizujących metod i form w procesie kształcenia

Źródło: opracowanie własne.

¹⁶ L. Tuszyńska, *Metody aktywizujące jako istotny element nowoczesnego kształcenia*, „Edukacja Biologiczna i Środowiskowa”, 2011, nr 1, s. 54.

Biorąc pod uwagę różnorodność oraz bogactwo metod i form nauczania zawartych na wykresie 1, większość stanowią nieproblemowe metody kształcenia i zespołowe formy pracy. Aktywność ucznia ogranicza się tutaj do pracy w pojedynkę, notowania, słuchania, przepisywania, pisania wypracowań, czytania, oglądania filmu czy prezentacji materiału. Najmniej lekcji opiera się na pracy grupowej obejmującej projektowanie, eksperymentowanie, dyskusje w grupie, gry i symulacje oraz konstruowanie, zajęcia praktyczne, rozwiązywanie problemów, badanie z korzystaniem z urządzeń czy odgrywanie ról. Można uznać, że metody problemowe i częściowo problemowe obejmują około 30% lekcji w badanych szkołach. Niepokój budzi fakt, że uczniowie w tak organizowanym procesie kształcenia wzbogacają swoją wiedzę głównie poprzez przyswajanie a nie odkrywanie. Zatem aktywizujące metody i formy kształcenia stosowane są w minimalnym stopniu w praktyce edukacyjnej badanych szkół.

Z kolei uzyskane dane z obserwacji 45 lekcji oraz z przeprowadzonych wywiadów z nauczycielami dostarczyły informacji dotyczących stosowania w praktyce aktywizujących metod i form kształcenia oraz czynników utrudniających i sprzyjających podejmowanie takich zabiegów dydaktyczno-wychowawczych. Obserwację lekcji oparto na założeniach, które określały charakter metod problemowych, częściowo problemowych i nieproblemowych. Przyjęto, że:

Lekcje problemowe obejmowały:

- organizowanie sytuacji problemowych, podczas których nauczyciel stosował system zabiegów, aby: uczeń naprawdę odczuwał określoną trudność teoretyczną lub praktyczną, sam formułował problem lub uświadamiał sobie problem sformułowany przez nauczyciela, chciał ten problem rozwiązać;
- kierowanie procesami formułowania problemów i dochodzenia do pomysłów ich rozwiązania;
- kierowanie procesem poszukiwania sposobów weryfikacji tych pomysłów i sprawdzania ich rozwiązań;
- organizowanie pracy nad systematyzowaniem, utrwalaniem i stosowaniem wiedzy zdobytej przez uczniów samodzielnie bądź uzupełnionej z różnych źródeł w toku rozwiązywania problemów.

Do grupy metod nieproblemowych zaliczono w badaniach te metody, dzięki którym uczeń zdobywał nowe wiadomości i umiejętności bez możliwości rozwiązywania problemów teoretycznych i praktycznych, gdzie głównie przyswajał informacje podawane przez nauczyciela. Klasyfikacja metod częściowo problemowych polegała na wyłonieniu tych, które zawierały momenty charakteryzujące pracę nauczyciela głównie w:

- formułowaniu zadań sprawiających trudność teoretyczną lub praktyczną, wymagającą uzasadnień;
- prowokowaniu ucznia do dłuższych odpowiedzi opartych na doświadczeniach, zainteresowaniach, przeżyciach;

- zwracaniu uwagi na rozumienie związków pomiędzy poszczególnymi faktami i ich konsekwencjami.

Uzyskane dane pochodzące z obserwacji lekcji zamieszczono w tabeli 3.

Tabela 3. Aktywizujące metody i formy pracy na obserwowanych lekcjach

Szkoły	Metody problemowe	Metody nie-problemowe	Metody częściowo problemowe	Razem
Gimnazjum 1	0	2	2	4
Gimnazjum 2	1	3	0	4
Gimnazjum 3	1	3	0	4
Gimnazjum 4	0	2	2	4
Gimnazjum 5	1	2	1	4
Gimnazjum 6	1	2	2	5
Gimnazjum 7	1	3	1	5
Gimnazjum 8	1	3	1	5
Gimnazjum 9	0	1	4	5
Gimnazjum 10	0	2	3	5
Razem	6	23	16	45

Źródło: opracowanie własne.

Jak widać w tabeli 3, lekcje problemowe stanowiły znikomą część wszystkich obserwowanych, na 45 znalazło się tylko 6 lekcji problemowych. Znaczną większość stanowiły lekcje nieproblemowe i częściowo problemowe. Uzupełnieniem tego badania były informacje pochodzące od nauczycieli z przeprowadzonych z nimi wywiadów. Badani nauczyciele w swoich wypowiedziach podkreślali potrzebę aktywizowania uczniów, jednak ich możliwości w tym zakresie są ograniczane. Najczęściej występującymi barierami są ich zdaniem: przeciążenie uczniów zbyt obszernym materiałem nauczania, brak czasu ze względu na obowiązki związane z prowadzeniem coraz to większej ilości dokumentacji, zbyt liczne klasy, brak umiejętności stosowania aktywizujących metod i form kształcenia, brak czasu na przygotowanie się do takich lekcji. Niektórzy nauczyciele wymieniali również niedostateczne wyposażenie sal dydaktycznych w pomoce naukowe, strukturę klasy (większość uczniów z problemami w zachowaniu itp.) oraz obawa przed zburzeniem istniejącego porządku w klasie tzw. dyscypliny.

Podsumowanie i wnioski

Uzyskane wyniki badań od uczniów i nauczycieli pokazują niedostatki w zakresie podejmowania czynności aktywizujących proces dydaktyczno-wychowawczy badanych szkół. Konsekwencją takich zabiegów jest niska jakość kształcenia opartego głównie na przyswajaniu wiedzy przez uczniów. Przekazywanie gotowej wiedzy, wzoru działania nie wymaga aktywności uczniów, nie inspiruje do samodzielnego poszukiwania wiedzy, nie sprzyja rozwojowi samodzielności działania i myślenia. Wyniki pokazują zatem poważne niedostatki i ograniczenia w zakresie aktywizowania uczniów w procesie kształcenia,

w którym nadal dominuje podający tok nauczania. Zatem postulaty szkoły aktywnej w dalszym ciągu stanowią jedynie hasła, a podejmowane działania mają charakter działań incydentalnych i pozornych. Zastrzeżenia budzi również fakt, że nauczyciele zdają sobie sprawę z potrzeby aktywizowania uczniów w procesie kształcenia. Większość barier, które wymieniali podczas wywiadów dotyczy warunków organizacyjnych systemu szkoły. Z ich wypowiedzi wynika również, że przed współczesnym nauczycielem stawia się coraz więcej obowiązków z którymi nie jest on w stanie sobie poradzić. Dlatego do tak dynamicznych zmian procesów edukacyjnych związanych z systematycznie postępującymi zmianami cywilizacyjnymi, konieczne staje się odpowiednie przygotowanie kandydatów na nauczycieli. Nie wystarczy już dziś wiedza merytoryczna i metodyczna w zawodzie nauczyciela, niezbędne staje się ukształtowanie w nim takich kompetencji i umiejętności, które pozwolą mu nadążać za zmianami oraz radzić sobie w nowych i trudnych sytuacjach. Wymaga to poszerzenia w programach kształcenia nauczycieli obszarów związanych z rozwojem osobistym nauczycieli, pracą samokształceniową, umiejętnością posługiwania się w praktyce szerszą niż dotychczas wiedzą psychologiczną, pedagogiczną, socjologiczną. Równie istotne jest uświadomienie nowej roli nauczyciela, który określany jest współcześnie jako jednostka twórcza, kreatywna, inspirująca nowe działania i rozwiązania dla praktyki szkolnej, a przede wszystkim podążająca za uczniem. Niezbędną kwestię w zmianie kształcenia przyszłych nauczycieli powinien stanowić również obszar związany ze stereotypami i mentalnością o roli nauczyciela i ucznia w zmieniającej się szkole XXI wieku.

Bibliografia

- Bogaj A., Kwiatkowski S. M., (red.), *Szkoła a rynek pracy*, PWN, Warszawa 2006.
- Botkin W., Elmandrja M., Malitza M., *Uczyć się bez granic. Raport Klubu Rzymskiego*, PWN, Warszawa 1982.
- Cooper R., *Learning styles and Staff development*, Journal of the National Association for Staff Development, 1997, nr 37.
- Dylak S., *Wizualizacja w kształceniu nauczycieli*, Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań 1995.
- Edukacja w Europie, różne systemy kształcenia i szkolenia – wspólne cele do roku 2010*. Komisja Europejska, Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji, Warszawa 2003.
- Klim-Klimaszewska A., *Pedagogika przedszkolna*, Instytut Wydawniczy ERICA, Warszawa 2012.
- Kowalewska A., *Metody aktywizujące – dlaczego warto je stosować?*, Wydawnictwo Lider, 2000, nr 10.
- Kubiczek B., *Metody aktywizujące: jak nauczyć uczniów uczenia się?*, Wydawnictwo Nowik, Opole 2007.
- Lesiak-Laska E., *Uwarunkowania i efekty innowacji pedagogicznych nauczycieli klas początkowych*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Pedagogicznej, Rzeszów 1998.
- Petty G., *Nowoczesne nauczanie*, GWP, Sopot 2010.

Tuszyńska L., *Metody aktywizujące jako istotny element nowoczesnego kształcenia*, „Edukacja Biologiczna i Środowiskowa”, 2011, nr 1.

Wieczór E., *Metody aktywne szansą nowej edukacji*, Toruńskie Studia Dydaktyczne nr 16/2000.

Agnieszka Hłobił

Synergia aktywności nauczyciela i uczniów w procesie przyswajania wiedzy i umiejętności w kontekście nowych wyzwań w kształceniu nauczycieli

W artykule podjęto problematykę aktywizowania uczniów w procesie dydaktyczno-wychowawczym. Skupiono się na takich zabiegach edukacyjnych, które uwzględniają humanistyczne podejście wobec ucznia oparte na współpracy i dialogu, stosowaniu problemowych metod kształcenia oraz zróżnicowanych form pracy. Nowe wymagania i oczekiwania stawiane przed nauczycielem określają go jako jednostkę twórczą, kreatywną, otwartą na zmiany, posiadającą zdolności i umiejętności współpracy, komunikacji oraz gotowości do uczenia się od innych oraz uczenia innych. Biorąc pod uwagę dotychczasowe badania oraz doświadczenia z praktyki edukacyjnej w polskiej szkole przeważa podający, frontalny model kształcenia, w którym dominującą rolę sprawuje nauczyciel. Zatem istnieje konieczność zwrócenia szczególnej uwagi na kształtowanie takich kompetencji i umiejętności wśród przyszłych nauczycieli, które pozwolą im na inspirowanie zmian w procesie dydaktyczno-wychowawczym, twórczych rozwiązań do praktyki edukacyjnej oraz działania pełne inwencji.

Słowa kluczowe: nauczyciel, kompetencje, doskonalenie, twórczość, metody problemowe

Synergy of the activity of teacher and students in the process of acquiring knowledge and skills in the context of new challenges in teacher education

Article discusses the process of activating skills students' in the didactical-educational process. The focused on such educational procedures that take into account humanistic approach against a student based on cooperation and dialogue, application of problem training methods and different forms of work. New demands and expectations placed before the teacher define it as a creative unit, creative, open to change, which has the capacity and skills of cooperation, communication and the willingness to learn from others and teach others. Taking into account existing research and experience with educational practice prevails in Polish school is frontal model of education, where the teacher holds a dominant role. There is a need to pay special attention to the development of these competencies and skills among future teachers, which allow them to inspire change in the didactical-educational process, creative solutions to educational practice and action full of inventiveness.

Keywords: teacher, competencies, improvement, creativity, problem methods

Translated by Agnieszka Hłobił